

ОРДЮНОВА АНАСТАСІЯ СЕРГІЙВНА

Університет митної справи та фінансів

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ВЕДЕННЯ ВІЙНИ

У будь яких війнах і конфліктах, незалежно від причин виникнення, визнання або невизнання воюючої сторони в якості такої, всі учасники повинні суворо дотримуватися й виконувати діючі норми міжнародного права, спрямовані на захист жертв війни й зменшення руйнувань і страждань.

У міжнародній і договірній практиці держав одержав твердження й визнання такий спеціальний принцип міжнародного гуманітарного права як – принцип обмеження воюючих у виборі засобів і методів ведення війни [1, с. 120].

Ми розглядаємо лише частину цього принципу, що стосується повної або часткової заборони у виборі засобів ведення війни. Засоби ведення війни – це зброя, що застосовується збройними силами воюючих для знищення живої сили і військової техніки противника [2, с. 182].

Спочатку обмеження і заборони на застосування конкретних видів зброї пояснювалися бажанням захистити комбатантів від неспіврозмірної шкоди і страждань. Уже в 1868 р. в преамбулі Санкт-Петербурзької декларації говорилося, що єдина законна мета під час війни полягає в ослабленні військових сил ворога. Сенаторова О.В. акцентує, що цей аргумент призвів до появи ще одного з найважливіших принципів міжнародного гуманітарного права, який забороняє застосовувати зброю, снаряди, речовини і методи ведення військових дій, здатні заподіяти зайві ушкодження або надмірні страждання [2, с. 88].

Необхідно зазначити, що заборонені засоби ведення війни, а саме зброя визначаються як загальними положеннями, так і конкретними міжнародними договорами, називають види зброї, що завдають надмірної шкоди та зайвих страждань [3, с. 30].

Так, наприклад, відповідно до ч. 2, 3 ст. 35 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. – заборонено застосовувати зброю, снаряди, речовини й методи ведення воєнних дій, здатні завдати надмірних пошкоджень або надмірних страждань; заборонено застосовувати методи або засоби ведення воєнних дій, які мають на меті завдати або, як можна очікувати, завдадуть широкої, довгочасної і серйозної шкоди природному середовищу [4].

Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права закріплюють загальні принципи використання зброї, в яких до заборонених методів ведення війни відносять: використання зброї

невибіркової дії; застосування отрути чи отруєної зброї, біологічної і хімічної зброї; застосування кулі, що легко розгортаються й сплющуються в людському тілі; застосування проти особового складу кулі, що вибухають у людському тілі; застосування зброї, дія якої полягає головним чином в ураженні осколками, що не віднаходяться в людському тілі за допомогою рентгенівських променів; застосування міни-пастки що будь-яким чином з'єднані або асоціюються з об'єктами чи особами, які мають право на особливий захист згідно з міжнародним гуманітарним правом, або з об'єктами, що можуть привабити цивільних осіб; застосування лазерної зброї, що спеціально призначена для використання в бойових діях виключно чи зокрема для того, щоб заподіяти постійну сліпоту незахищених органів зору людини; застосування запальної зброї проти особового складу [5].

Також, окрім, вищевказаних засобів воєнних дій відповідно до Наказу Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України» від 23 бер. 2017 р. заборонено застосовувати такі засоби: снаряди вагою менше 400 грамів, розривні або споряджені вибуховою чи запалювальною речовиною; міни, призначені для вибуху від присутності, близькості або безпосереднього впливу людини, які виводять з ладу, калічать або вбивають одного або кількох людей; будь-які міни, що самодеактивуються, оснащені елементом невилучення, який може функціонувати після того, як міна втратила спроможність до спрацювання; дистанційні міни, встановлення яких не відповідає визначеним технічним вимогам; торпеди без пристрою самоліквідації; автоматичні підводні контактні міни, які закріплені на мінрепах, коли вони перестають бути безпечними, якщо зриваються з якоря; засоби впливу на природне середовище, що має довгострокові серйозні наслідки руйнації [6].

Однак, є види засобів ведення воєнних дій, до яких застосовується часткова заборона, тобто використання обмежується. Це означає, що використання таких засобів дозволене тільки за певних умов. Так, відповідно до звичаєвих норм міжнародного гуманітарного права до таких відносяться: застосування наземних мін, використовуючи їх потрібно дотримуватися особливої обережності з метою мінімізації їхньої невибіркової дії; застосування запалювальної зброї, слід дотримуватися особливої обережності з метою запобігання або в будь-якому разі мінімізації випадкової загибелі цивільного населення поранення цивільних осіб або пошкодження цивільних об'єктів [5].

Разом з тим, Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, котрі можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або

мають невибіркову дію до частково заборонених засобів ведення військових дій відносять: застосування будь-яких мін, якщо вони застосовуються в населеному пункті, де сконцентрована велика кількість цивільного населення, де бойові дії між сухопутними військами не ведуться, окрім випадків коли вони встановлені на військовому об'єкті або в безпосередній близькості від військового об'єкта, що належить іншій стороні або що знаходиться під її контролем, або прийняті заходи щодо захисту цивільних осіб від її дії. Наприклад, встановлені попереджувальні знаки, виставлена варта, опубліковані попередження або виставлено огорожу [7].

Отже, основною метою гуманітарного права є передусім захист основоположних прав людини безпосередньо під час міжнародних військових конфліктів та військових дій. Для забезпечення досягнення своєї мети міжнародне гуманітарне право через звичаєві норми, а також через низку актів, заборонило повністю або частково застосовувати деякі засоби ведення військових дій. Серед них переважно це заборона застосовувати певні види зброї, що становлять небезпеку для особового складу воюючих сторін, цивільного населення, а також навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Бескорований С. Я. Види збройних конфліктів та їх правове регулювання. *Юридична наука*. 2014. № 3. С. 116–126.
2. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти : навч. посіб. Харків : Лисенко І. Б., 2019. 206 с.
3. Гнатівський М. М. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів. 2-ге вид., доповн. Одеса : Фенікс, 2015. 92 с.
4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199 (дата звернення 14.10.2021 року).
5. Звичаєві норми міжнародного гуманітарного права / передм. Т. Р. Короткий, Є. В. Лук'янченко ; вступ. стаття М. М. Гнатівський. Одеса : Фенікс, 2017. 40 с.
6. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України : Наказ Міністерства оборони України від 23 бер. 2017 р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17/ed20170323/paran43> (дата звернення 14.10.2021 року).
7. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію від 10 жовт. 1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_266 (дата звернення 14.10.2021 року).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Філяніна Л. А.